

**ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟΝ
ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟ**

*Joanna
Straughn*

Joanna Straughn

Για τον σοσιαλισμό και τον ατομικισμό

17 Σεπτεμβρίου 2012

Όταν η Δεξιά επιτίθεται στην Αριστερά συχνά χρησιμοποιεί μια τακτική εκφοβισμού που θέτει την αντίθεση μεταξύ ατομικισμού και σοσιαλισμού. Λέγεται ότι ο ατομικισμός απειλείται από τον σοσιαλισμό. Υπονοείται, ότι χωρίς τον ατομικισμό δεν μπορεί να υπάρξει ατομικότητα. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, αν ασπαστούμε τις συλλογικότητες, τα άτομα θα πρέπει να ενσωματωθούν στις μάζες και δεν θα είναι πια σε θέση να υλοποιήσουν τους ατομικούς τους στόχους. Υποστηρίζεται επίσης ότι οι συλλογικότητες, στην πορεία των πραγμάτων, διαλύουν την ατομική ταυτότητα. Ο ιστορικός κομμουνισμός παρέχει παραδείγματα όπου συγκεκριμένα σοσιαλιστικά προγράμματα διέλυσαν τους δικούς τους ανθρώπους και κατέστρεψαν φωτισμένες προσωπικότητες.

Ο ατομικισμός είναι ένα δόγμα που υποστηρίζει την επιβίωση και την αυτοπροώθηση του ατόμου χωρίς την παρέμβαση ή την βοήθεια μιας μεγαλύτερης ομάδας. Η Δεξιά υποστηρίζει την ιδέα του μεμονωμένου ατόμου που προσπαθεί να ικανοποιήσει τις επιδιώξεις του. Σύμφωνα με την Δεξιά, η διαδικασία διαφυγής από τους κοινωνικούς δεσμούς αποτελεί μια πράξη που επιτρέπει στα άτομα να αποκτήσουν ατομική ταυτότητα ίσως και φήμη. Η φιλελεύθερη άποψη προειδοποιεί για τον κίνδυνο να συνθλιβούν τα άτομα μέσα στο πλαίσιο της ομοιομορφίας και της ευπειθείας και τρέφει το φόβο της συλλογικότητας για παρόμοιους λόγους.

Το πρόβλημα είναι πολύπλοκο και απαιτεί ανάλυση.

Πρώτα απ' όλα, το δόγμα του ατομικισμού δεν αποτελεί αυτοτελή έννοια στην ιδεολογία και στην πρακτική της Δεξιάς. Η ιδεολογία της Δεξιάς υποστηρίζει δύο εξαρτημένες απόψεις για τους ανθρώπους. Ο ατομικισμός δεν είναι για όλους. Ο ατομικισμός αποτελεί το κάτοπτρο του καταπιεστικού ατόμου. Αποτελεί έναν εξορθολογισμό και όχι ένα ιδανικό. Βλέπει τον εαυτό του ως άτομο, αλλά θεωρεί τη δική του ατομικότητα καλύτερη από την ατομικότητα των άλλων, ειδικά αυτών που ανήκουν σε άλλη κοινωνική τάξη, μια κοινωνική τάξη που σε άλλες εποχές θα αποκαλούνταν «οι μάζες». Ο ατομικισμός εκλογικεύει την εικόνα του άλλου ως αντικείμενο και εργαλείο. Ο άλλος αποτελεί αντικείμενο προς εκμετάλλευση. Ο

ατομικισμός είναι η εξύμνηση του υποκειμένου της γραμματικής επί του αντικειμένου. Χρησιμοποιεί με τρόπο κυριολεκτικό το αποτέλεσμα της γλώσσας. Οι γυναίκες, οι εργαζόμενοι, οι στρατιώτες, οι άνθρωποι άλλων χρωμάτων και χωρών είναι τα αντικείμενα, τα εμπόδια και εργαλεία στον κόσμο του ατομικιστή.

Ο ατομικισμός αποτελεί την αναστροφή της καντιανής άποψης για την ηθική προσταγή: οι άνθρωποι θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως αυτοσκοπός και όχι απλά ως μέσο. Ο ατομικισμός αποτελεί μια άποψη για τον κόσμο και οι άλλοι είναι το αποκλειστικό μέσο για την εξόρυξη, την εξαγωγή και την ισοπέδωση, ώστε να μεγεθυνθεί το εγώ. Αυτό είναι το είδος του ατόμου που δημιουργεί ο ατομικισμός. Είναι μια ψευδαίσθηση. Ο ατομικός εκμεταλλευτής δεν μπορεί να αναπτύξει το εγώ του με αυτόν τον τρόπο. Καμία ποσότητα αντικειμένων που αναδεικνύει το status του δεν θα κατασκευάσει το πολυπόθητο εγώ. Το κύρος, η αίγλη και ο φόβος είναι πράγματα που μπορεί να συμπληρώνουν την εξουσία, αλλά το άτομο δεν έχει πετύχει τίποτα άξιο σεβασμού και θαυμασμού.

Υποστηρίζουν ότι φοβούνται ότι θα χάσουν την «ελευθερία». Αλλά, αυτό που πραγματικά φοβούνται είναι η απώλεια της εξουσίας, οι περιορισμοί στην ικανότητα ενός ατόμου να κυριαρχεί, να υπαγορεύει και να ελέγχει.

Γιατί η ιδεολογία του ατομικισμού έχει μια τέτοια ισχυρή επίδραση στην ψυχή (psyche) της εργατικής τάξης της Αμερικής; Ένας λόγος είναι η επανάληψη και η προπαγάνδα των ΜΜΕ της Δεξιάς. Επιπλέον, είναι επειδή μιλάει με λαχτάρα για τα υλικά αγαθά για τα οποία οι ακτήμονες νιώθουν την ανάγκη για αυτάρκεια. Φαίνεται να απαντάει και στην ανάγκη απο-προλεταριοποίησης του εγώ. Αν κάποιος είναι αναγκασμένος να πουλήσει την εργασία του στην αγορά, υπάρχει μια ελκυστική όψη για τα άτομα της εργατικής τάξης. Μερικοί άνθρωποι μπορεί να είναι σε θέση να εξοικονομήσουν αρκετά χρήματα από την εργασία τους ώστε να αγοράσουν ένα σπίτι, ένα μικρό αγρόκτημα ή μια μικρή επιχείρηση και το βλέπουν αυτό ως μια επαρκής διαδρομή αυτοδύναμης εκκίνησης, αλλά για την πλειοψηφία αυτές δεν είναι επιλογές και υπάρχουν ως φαντασιώσεις που συνδυάζονται με μια νοοτροπία επίρριψης ευθυνών στα θύματα.

Η ιδεολογία ενθαρρύνει τους ανθρώπους να κατηγορούν τον εαυτό τους για αυτά που δεν μπορούν να φτάσουν, ακόμα και εάν δεν μπορούν να τα φτάσουν εξαιτίας των μηχανισμών των θεσμών. Ο ατομικισμός ακόμα και σε αυτή την μορφή, δεν είναι αυτός που δημιουργεί την ατομική ταυτότητα.

Η κατασκευή του εγώ είναι αυτό που δημιουργεί την ατομική του ταυτότητα.

Το εγώ αυτο-δημιουργείται μέσω μιας εκπαίδευσης που διερευνάται ελεύθερα. Απαιτεί την άσκηση και την ανάπτυξη των κριτικών και δημιουργικών ικανοτήτων. Το εγώ έχει επίγνωση των άλλων εγώ – της αξίας, των ικανοτήτων, των προσπαθειών, του μέλλοντος και της ευτυχίας τους. Το εγώ ενδιαφέρεται για τις δυνατότητες και την επικοινωνία. Το εγώ μπορεί να συμμετέχει σε συλλογική δράση, χωρίς να εκμηδενίζεται στη θάλασσα των άλλων «μαζών». Για τον λόγο αυτό, όταν ένα εγώ βρίσκεται ανάμεσα σε άλλα εγώ, η έννοια των «μαζών» καθίσταται αντεπαναστατική.

Τι είναι η συλλογικότητα τότε; Ποια είναι η σχέση της με την επανάσταση; Λαμβάνοντας υπόψη την κοινωνική δομή στην οποία υπάρχουν τα «άτομα» και οι «μάζες», όπου τα «άτομα» έχουν τη δύναμη και την εξουσία να δρουν και οι όποιοι κανόνες τους πρέπει να τηρούνται ή αλλιώς επιβάλλονται κυρώσεις, ο μόνος τρόπος με τον οποίο μπορούν οι καταπιεσμένοι να αντισταθούν, να διαλύσουν και να αντικαταστήσουν αυτή την εξουσία είναι η συλλογική δράση. Αυτό συμβαίνει μέσα από συζητήσεις, συμφωνίες και τον σχηματισμό ισχυρών ομάδων και κοινοτήτων. Μόνο η συλλογική πίεση μπορεί να δημιουργήσει τη νομιμοποίηση για την αλλαγή με την διαμόρφωση πλειοψηφιών που είναι δημοκρατικά πειστικές και επίσης μόνο οι συλλογικές ομάδες μπορούν να ασκήσουν την απαραίτητη πίεση και να λειτουργήσουν ως συστημικός μοχλός για να αποδυναμώσουν την τάξη των καταπιεστών και να τους εξαναγκάσουν να απομακρυνθούν. Μόνο οι συλλογικότητες μπορούν να δημιουργήσουν ισχυρά όργανα λήψης αποφάσεων τις οποίες παίρνουν συνειδητά επηρεάζοντας τις εμπλεκόμενες κοινότητες. Αυτό είναι ένα είδος επαναστατικής συλλογικότητας.

Ένα άλλο είδος συλλογικότητας είναι η δημιουργία οργανώσεων βάσης για τον σχηματισμό υπηρεσιών, προϊόντων και θεσμών που χρειάζεται μια ανεπτυγμένη κουλτούρα. Είναι η υλοποίηση των μετα-ιεραρχικών οργανώσεων. Ένας συνεταιρισμός μπορεί να έχει μέλη με διαφορετικές δεξιότητες και ιδέες. Η μαρξιστική εικόνα του προλεταριάτου που ξεσηκώνεται για να καταλάβει το εργοστάσιο μπορεί να υποστηρίξει την ιδέα ότι θα το λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο, όπως και πριν, μόνο που οι προλετάριοι θα είναι σε θέση να πληρώνουν τον εαυτό τους αντί του ιδιοκτήτη και των αφεντικών και θα δίνουν όλο το πλεόνασμα στο κράτος. Αυτή η εικόνα αφήνει απ' έξω τα πιο ελκυστικά χαρακτηριστικά της απελευθέρωσης όπως είναι η αλλαγή των πραγμάτων που κάνει ένα εργοστάσιο, του πώς λειτουργεί, τι καθήκοντα έχει ο καθένας, τι φτιάχνει κλπ.

Ταυτόχρονα, αν είναι κερδοφόρο, θα πρέπει να συμβάλλει οικονομικά στους νέους κοινωνικούς θεσμούς που δημιουργούν μια καλύτερη και βιώσιμη κοινωνία. Κατά κύριο λόγο, οι συλλογικότητες θεωρούν ότι αυτού του είδους η οργάνωση έχει καθήκον απέναντι στους άλλους για την παραγωγή χρήσιμων, αναγκαίων ή ακόμα όμορφων και προκλητικών πραγμάτων... Το γεγονός ότι οι άλλοι μπορεί να πληρώσουν για τους καρπούς της είναι ένας τρόπος δημιουργίας πρόσθετων παροχών για όλους. Μία οργάνωση δεν αποτελεί την προέκταση ενός ατόμου που σκέφτεται και παίρνει όλες τις αποφάσεις μέχρι και για τον καταμερισμό των βαρετών εργασιών έτσι ώστε να λειτουργεί ως μια ανθρώπινη μηχανή με κινούμενα μέρη καθοδηγούμενη από την καταπίεση.

Τι συνέβη λοιπόν; Μήπως ο ιστορικός κομμουνισμός δεν υποχρέωσε με τόσους πολλούς τρόπους στη συμμόρφωση και στην απώλεια της ατομικότητας κατά την δημιουργία μιας γιγαντιαίας συλλογικής μηχανής; Ο Μαγιακόφσκι ήταν ένας αδιαμφισβήτητος επαναστάτης με ένα εγώ που συνθλίφτηκε από το σφυρί των εσφαλμένων επαναστατικών ιδανικών. Επικρίθηκε διότι ξεχώριζε, η ίδια του η πρωτοτυπία αποτελούσε την καταδίκη των προλεταριακών διαπιστευτηρίων του, λες και η αυτοεξόντωση ήταν ο στόχος της απελευθέρωσης. Η άποψη του λαού: οι εργάτες και τα μέλη πολλών πολιτισμών και γλωσσών ως «μάζες» πρέπει να υιοθετήσουν την ψευδαίσθηση του καταπιεστή. Ο καταπιεστής μπορεί να δει μόνο το είδος του από κοντά και την πλειοψηφία μόνο από μακριά. Φοβάται τις συγκεντρώσεις τους στις πλατείες και την συλλογική δράση τους, φοβάται τις γενικές απεργίες τους, τις ψήφους τους και την λογοτεχνία τους. Ο καταπιεστής βλέπει τους ανθρώπους ως αποανθρωποποιημένες και αδιαφοροποίητες μάζες και κάνει ότι καλύτερο μπορεί για να τους καταπιέσει ώστε να ταιριάζουν με αυτήν την περιγραφή, δηλαδή, να μην μπορούν να ενεργήσουν με την δική τους βούληση, αλλά μόνο ως φορείς της δικής του θέλησης. Οι «μάζες», και αυτό δεν αποτελεί έκπληξη, δεν βλέπουμε έτσι τον εαυτό μας. Κανείς μας δεν είναι «οι μάζες».

Η ψευδαίσθηση του διλλήματος άτομο - μάζα βασίζεται στην ανάγκη να υπάρχει μια κοινωνική δομή που αποτελείται από τους αρχηγούς και τους φορείς. Αυτό ίσχυε στην περίπτωση της αστικής τάξης εναντίον του προλεταριάτου και ίσχυε πάλι στην περίπτωση των μπολσεβίκων που οργάνωσαν την στρατιωτική επαναστατική δράση για το σύνολο της κοινωνίας. Για να συνεχίσουμε με το παράδειγμα της ρώσικης επανάστασης, υπάρχουν αρκετές περίοδοι σε μια επιτυχημένη επανάσταση, ίσως δεν τελειώνουν ποτέ, αλλά σε κάθε περίπτωση, μια επανάσταση εναντίον ενός καθεστώ

που ήταν μοναρχικό, φεουδαρχικό, προ-μοντέρνο, μη-βιομηχανικό και σε μεγάλο βαθμό αναλφάβητο ήταν ανυπέρβλητη και περιελάμβανε και μια περίοδο μεγάλης βίας και αναταραχής. Η αντεπανάσταση ξεκίνησε τις επιθέσεις της όχι μόνο από το εσωτερικό, αλλά και από το εξωτερικό. Το σύνολο των ανθρώπων έπρεπε να λειτουργήσει ως ένας συντονισμένος στρατός με στόχο να αποκρούσει τις συνεχείς επιθέσεις. Κανείς δεν ήταν «εκλεκτός» εκτός από τους σπουδαίους αρχηγούς στους οποίους έπρεπε να επικεντρώνουν την προσοχή τους και να υπακούουν στις εντολές τους. Ήταν απαραίτητη η θυσία και σε εξαιρετικά μεγάλο ποσοστό. Ο στρατός χρειαζόταν πολλά τρόφιμα, πιο πολλά απ' όσα θα μπορούσαν να καλλιεργηθούν, ειδικά στην περίπτωση που οι αγρότες άφηναν τη γη τους για να πολεμήσουν. Οι άμαχοι πληθυσμοί και όσοι ήταν πολύ νέοι, πολύ μεγάλοι ή δεν ήταν σε θέση να πολεμήσουν αφέθηκαν να πεθάνουν. Ακόμη και όσοι καλλιεργούσαν τρόφιμα δεν επιτρεπόταν να έχουν αρκετά για να κρατηθούν ζωντανοί - πόσο μάλλον να φυλάξουν σπόρους για τις καλλιέργειες του επόμενου έτους. Αποτελεί παρηγοριά το γεγονός να πιστεύει κάποιος ότι κατά την διάρκεια των ετών αυτών οι αναταραχές, η βία και ο πόνος ήταν τελικά προς όφελος των ανθρώπων;

Για να κρατηθούν μακριά οι αντεπαναστατικές δυνάμεις των δυτικών ιμπεριαλιστικών χωρών, κρίθηκε αναγκαίο να δημιουργηθεί ένα τεράστιο στρατιωτικό βιομηχανικό σύμπλεγμα. Προκειμένου να υπάρχει ικανοποιητική παροχή τροφίμων και άλλα ειδών στον πληθυσμό, τέθηκε σε ισχύ μια μαζική επιχείρηση εκβιομηχάνισης. Για να υπάρχουν πρώτες ύλες και προμήθειες για τις μηχανές αυτές, κρίθηκε αναγκαίο να γίνει εισβολή και να υποταχθεί η Ανατολική Ευρώπη και η Κεντρική Ασία. Αρχίζει να μοιάζει με τον καπιταλισμό και τον ιμπεριαλισμό - αλλά για το «λαό», σωστά; Ο διαχωρισμός σε αρχηγούς και μάζες συνέχισε να αποτελεί μια χρήσιμη κοινωνική δομή για τον μιλιταρισμό, την εκβιομηχάνιση και την επέκταση. Πως μπορούσε να ανθίσει ο σοσιαλισμός αφού η άμυνα και ο ανταγωνισμός ήταν υποχρεωτικές; Πόση ενέργεια ξόδεψαν οι άνθρωποι σε αυτά τα έργα; Ευτυχώς, φυτεύτηκαν κι άλλοι σπόροι, όπως ο μαζικός αλφαριθμητισμός και τα δικαιώματα των γυναικών.

Ο Μαγιακόφσκι προσπάθησε να εκφράσει το τέλος της επανάστασης. Ήθελε να αποτελεί το είδος που μπορούσε να παράγει η ατομική επανάσταση από την στιγμή που η ελευθερία, η εκπαίδευση και η δημιουργικότητα ήταν για όλους. Η επανάσταση ως στρατιωτική δράση απέρριπτε τέτοιου είδους άτομα. Ο αγώνας για την επιβίωση και την απελευθέρωση απαιτούσε ένα σκληραγωγημένο, ατρόμητο και τραχύ είδος

ατόμου (αν και τα ποιήματα του Μαγιακόφσκι δύσκολα θα μπορούσαν να θεωρηθούν «εκλεπτυσμένα» ή πολύτιμα). Ο πόλεμος, ακόμη και ο ταξικός, φαίνεται να απαιτεί κάθοδο στη βαρβαρότητα και την προδοσία, η βαρβαρότητα συνεχίζεται με την διαιώνιση της βαρβαρότητας-καπιταλισμού, που υποτίθεται ότι έπρεπε να ανακοπεί μαζί με την ανατροπή της μοναρχίας και της φεουδαρχίας.

Η επανάσταση που μπορούμε να φανταστούμε, φαίνεται να πεθαίνει μόλις αρχίσουμε να αγωνιζόμαστε για αυτήν. Η πράξη της πάλης και της βίας αλλάζει τα άτομα και τις κοινωνίες. Εκφράζεται η ελπίδα ότι ακόμη και αν η επανάσταση πρέπει να κερδίσει με τη δύναμη, ότι η δύναμη αυτή μπορεί να δημιουργηθεί με μη-βίαιο τρόπο στο μεγαλύτερο μέρος της, έτσι ώστε να μην χρειαστεί να θυσιαστεί η ανθρωπιά μας για να νικήσουμε. Αν οι καταπιεστές μπορούν να αποδυναμωθούν και να απομακρυνθούν, τότε οι άνθρωποι θα ευδοκιμήσουν ως άτομα, ως εγώ σε συνθήκες ελευθερίας και θα μπορούν να αναλύουν και να δημιουργούν είτε μόνοι τους είτε σε συλλογικότητες. Η επανάσταση θα πραγματοποιηθεί όταν ο καθένας θα έχει εγώ καθώς και υλική ασφάλεια και ευημερία.

<http://zeitgeistboheme.blogspot.gr/2012/09/on-socialism-and-individualism.html>

Μετάφραση: Γιώργος Πουλάδος